

KS har hevdet at de vil snu hver stein for å finne en løsning. Det holder ikke. Her må det flyttes fjell.

Når begynte tillitskrisen?

KK 27. aug 2014

KRONIKK

Gunn Imsen

På overflaten handler lærerstreiken om KS' krav om mer regulering av lærernes arbeidstid. Lærerne argumenterer på sin side med mangel på tillit, noe som bunner i grunnleggende endringer i styring av skolen gjennom lang tid. Spissformulert kan disse endringene karakteriseres som styringshysteri, lederkult og eierskapsfanatisme.

Da styringshysteriet startet med målstyring og desentralisering i offentlig sektor tidlig på 1990-tallet, beholdt staten de viktigste styringsfunksjonene i skolen. Det var Kristin Clemet som gjorde de fatale grepene som utdanningsminister i Bondevik II-regjeringen fra 2001 til 2005 ved

å overføre fire meget viktige statlige oppgaver til kommunene og fylkeskommunene: Kompetanseutvikling av lærere og skoleledere; kvalitetssikringssystemene og kontrolloppgavene over skolen; lønnsforhandlingene med lærerne, og retten til å utforme kommunale og fylkeskommunale læreplaner.

I mange kommuner praktiseres for tiden en knallhard styring av både lærernes arbeid og hva elevene skal lære, med hundrevis av detaljerte kompetanssmål og krav om dokumentasjon og kontroll av virksomheten. Lærernes papirarbeid har eskalert i takt med en mer rettighetsbasert lovgivning. Det er således mange elementer som har gnaget i stykker tilliten mellom lærerne og kommunene, og som nå

kommer til overflaten i lærerstreiken.

Lederkulten har opphav i næringslivets tro på at det er lederne som skaper resultater. Kristin Clemet forsøkte å fjerne kravet om pedagogisk kompetanse for skolelederne – det var tilstrekkelig med generell lederkompetanse. Det politiske kompromisset ble at rektorene må ha en uspesifisert «pedagogisk kompetanse og nødvendige lederegenskaper». Samtidig er kravene til lærernes faglige og pedagogiske kompetanse hevet, og Høyre ønsker seg femårige mastergrader for alle lærere. Den paradoksale situasjonen er nå at mens det knapt eksisterer krav til rektorenes skolekompetanse, skal de utøve pedagogisk lederskap over lærere som

har langt yngre kompetanse, både faglig og pedagogisk. Rektorene trenger ikke engang ha lærerkompetanse. Et halvt års rektorskole ved BI kan ikke rette opp denne skjevheten.

Lederkulten er sterk i Skolelederforbundet, som er en aktiv pådriver i kampen om kontroll over lærernes arbeidstid. I deres medlemsblad kunne

vi tidligere i år lese følgende, formulert av spesialrådgiver Roar Veia: «I lederperspektivet deler vi langt på vei skoleeierens syn, for eksempel det uholdbare i at tredelen av lærernes arbeidstid er unnatt fra ledelse». På samme side argumenteres det for høyere lønn for skolelederne med begrunnelse i stillingenes arbeidsmengde og kompleksitet. Skolelederforbundet har spilt en rolle i den pågående konflikten, med motiver som har sluppet altfor lett unna offentlighetens lys.

Det er altså disse skolelederne som nå skal instruere lærerne om hva de skal gjøre i klasserommene sine, noe de begrunner i en «styringsrett»

BAK MEDIEBILDET: På overflaten dreier lærerstreiken seg om arbeidstid, men under strømmen frustrasjon som går tilbake til Kristin Clemets tid som utdanningsminister, skriver Gunn Imsen. Her KS' forhandlingsleder Per Kristian Sundnes.

FOTO: VEGARD WIVESTAD GRØTT, SCANPIX

som har en heller uklart juridisk forankring. Det vises nokså unyansert til forskning om at ledelse og lærersamarbeid skaper bedre skoler. Det kan være riktig, men ikke alltid. Påtvunget samarbeid fører aldri noe godt med seg. Det fins mange slags ledere – fra sersjanter som opptre som kontrollerende mobbere, til ledere som har lang

lærer erfaring, som har arbeidet med skoleutvikling fra bunnen av og kan balansere mellom oppmuntring, støtte og fast ledelse. I min egen forskning fant jeg for noen år siden at rektorene kan ha liten kjennskap til sin egen skole. Det var ingen sammenheng i hvordan lærerne og rektorene beskrev miljøet ved skolen sin, og

rektor hadde liten innvirkning på skolens kjernevirksomhet. Sporene etter rektor stoppet praktisk talt ved dørstokken til klasserommet.

I 2009 viste evalueringen av Utdanningsdirektoratets kompetanseprosjekt «Fra ord til handling» at lærernes samarbeid i liten grad berører primærvirksomheten i klasserommet. Det er derfor

et åpent spørsmål *hvorfor* det er så viktig for KS at lederne skal disponere mer av lærernes tid – hva har de egentlig tenkt å bruke tiden til?

Eierskapsfanatisme er sterk i KS. Førestillingen om eierskap over skolen er ikke ny, men i forarbeidene til gjeldende skolelov handler det først og fremst om

kommunenes eierskap til skolebygg og materielle strukturer. Under Kristin Clemet ble hele institusjonen skole, med dens nasjonale tradisjoner, verdier, faglige innhold og erfaringer, overført med et håndgrep til kommunene, som raskt tok «eierskap» over skolen som om den er et aksjeselskap. Tormod Hermansen uttalte i fjor sommer at skolene ikke eies av kommunene, de er en del av den kommunale forvaltningen, og kommunene bør forventes å handle deretter. Det er med utgangspunkt i denne selvbestaltede eierskapsfanatisme at KS nå forsøker å tukte lærerne til å sitte på skolen et visst antall timer i uka. Konflikten med lærerne fortøner seg mer som et behov for å skape boltreplass for styring og ledelse i seg selv enn å skape en god skole for barna våre.

Lærerstreiken må få en løsning. På kort sikt burde en erkjennelse av sakens kompleksitet mane til en litt mer ydmyk holdning fra KS, slik at dagens arbeidstidsavtale videreføres. Dernest kan kunnskapsministeren ta i bruk de redskaper han faktisk rår over for å gjenreise lærernes status, både når det gjelder regelverk, forskrifter og kvalitetssikringssystemer på alle nivåer.

På sikt er det et stort behov for opprydding i både styringsstrukturer og i kommunenes eierskapsforholdninger til skolen. Det er en lang prosess som har ført til den tillitskrisen som så foreligger mellom lærerne og KS. Det er Stortinget som har vedtatt reformene som har ført skolen ut i dette uføret, og de fleste partiene har vært med på det. Fra KS-hold har det vært hevdet at de vil snu hver stein for å finne en løsning på lærerstreiken.

Det holder ikke. Det må flyttes fjell. Det er det bare Stortinget som kan gjøre.

Gunn Imsen,
professor, Pedagogisk institutt,
NTNU

gunn.imsen@svt.ntnu.no